

μην τῇ ἀληθείᾳ ἠρωϊκῆν· ἡ παρούσα γενεὰ δύναται ἀκόμη νὰ ἴδῃ τὸ γενναῖον τοῦτο τέκνον τῆς Βυτινῆς φέρον ἀμερίμῳ τὸν ἕνα καὶ μόνον αὐτοῦ βραχίονα· ἡξεύρει ὅμως ἄρᾳ γε ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅταν σφαῖρα κανονίου ἀφῆρεσε τὴν δεξιάν τοῦ ἀνδρὸς χεῖρα, αὐτὸς οὐδὲν πτοηθεὶς, ἐξηκολούθησε μαχόμενος λαβὼν τὴν σπάθην διὰ τῆς ἀριστερᾶς· ἄς τὸ μάθῃ, ἵνα γνωρίσῃ ὅποια ἦν ἡ ψυχὴ τῶν ἀθλητῶν τῶν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης διεξαγαγόντων τὴν ἐπανάστασιν. Ἄλλ' ἐρχόμεθα εἰς θέαμα οἰκτρότερον ἅμα καὶ φοβερότερον.

Ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐσκέφθη περὶ ἑαυτοῦ εἰμὴ ἀφοῦ εἶδε τὸν στρατὸν ἐκτὸς κινδύνου· εἶχε δὲ διαδοθῆ ἡ ὀλεθρία φήμη καὶ πλῆθος ἀξιωματικῶν συνδραμόντες συνώδευσαν αὐτὸν μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐκείθεν δὲ μετεκόμισαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἵνα τύχῃ πλειότερας τινὸς περιποιήσεως. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὀδοπορίας ἐκείνης δὲν μετέβαλε παντάπασιν ἦθος, καὶ μετὰ πλήρους τῆς ψυχῆς ἀταραξίας ὠμίλησε περὶ πολλῶν ἀντικειμένων. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ πλοῖον, κατεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ στρώσαντες τάπητα τὸν ἀπέθεσαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν οἰκείων του. Ἡ πληγὴ ἦτον εἰς τὸ ὑπόγαστριον, καὶ ὁ μὲν χειρουργὸς δὲν εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι θανατηφόρος, ἀλλ' αὐτὸς, παρατηρήσας ὁ ἴδιος τὸ τραῦμα, ἀπεφάνητο, διὰ συνήθους τινὸς φράσεώς του, οὐ μόνον ὅτι ἦτον ἀνίατον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὀλίγας εἶχε νὰ ζήσῃ ἔτι ὥρας. Ὅθεν ἐζήτησεν ἀμέσως τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν Χριστόδουλον Χατζῆ Πέτρον καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, τοὺς δύο ἀρχηγούς τοῦ τάγματος τῶν Παλαμηδιῶν, τὸ ὁποῖον ἐθεώρησε πάντοτε ὡς τὸ κυριώτατον ὄργανον καὶ στήριγμα τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἀγώνων. Ἀφοῦ δὲ ἐξωμολογήθη, ἐζήτησε συγχώρησιν παρ' ὅλων τῶν περιεστώτων καὶ ἐκοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὑπηγόρευσε καὶ ἰδίᾳ χεὶρὶ ὑπέγραψε τὴν διαθήκην του. Μετὰ τοῦτο παρήγγειλε νὰ τὸν θάψωσιν εἰς τὴν κατὰ τὴν Σαλαμίνα ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· καὶ τότε, ὥσανεὶ ἐπιφυλάττων τοὺς τελευταίους αὐτοῦ λόγους διὰ τοὺς φιλάτους τῶν συναγωνιστῶν, στραφεὶς πρὸς τὸν Χριστόδουλον Χατζῆ Πέτρον καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, «ἐλάτε τώρα, τοὺς εἶπε, νὰ σᾶς ἀσπασθῶ.» Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐδάκρυον, ἐπροσπάθησεν ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ, παραγγέλλων ἰδίως νὰ καταβάλωσι πᾶσαν φροντίδα ἵνα φυλάξωσι τὰς θέσεις αὐτῶν καὶ κατορθώσωσι τὴν λύσιν τῆς τῶν Ἀθηνῶν πολιορκίας· «πρὸ πάντων, εἶπε, σεῖς οἱ παλαιοὶ συναγωνισταὶ μου νὰ μὴν ἐντροπιασθῆτε· ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου· εἰς τὸν υἱόν μου ἀφίνω τὸ τουφεκί μου, τὴν μόνην περιουσίαν τὴν ὁποίαν ἔχω τώρα· τὰς θυγατέρας μου· τὰς ἀφιερῶνω εἰς σᾶς τοὺς συναγωνι-

στάς μου.—Μὴν ἀναφέρῃς τὸν θάνατον, εἶπεν ὁ Χριστόδουλος, διότι δὲν εἴμεθα εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν. — ἤκούσατε, ἐπανελάβην ὁ Καραϊσκάκης, ὅσα σᾶς εἶπα διὰ τὰ παιδιὰ μου· διὰ σᾶς ὅμως· τί νὰ εἶπω; ἐπεθύμουν νὰ ἔγω τὸ ἔθνος ἐμπρὸς μου διὰ νὰ τῷ εἶπω τί ἀξίζετε· ἀσπασθῆτε ἐκ μέρους μου ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ αὔριον τὸ πρῶτ' ἐλάτε πάλιν νὰ σᾶς ἰδῶ ὅλους.» Ἄλλ' ἡ ἐπαύριον δὲν ἐμελλε νὰ εὔρῃ αὐτὸν μεταξὺ τῶν ζώντων· διότι ἀφοῦ δι' ὅλης σχεδὸν τῆς νυκτὸς διετήρησεν ἐν μέσῳ δριμυτάτων πόνων τὰς φρένας του σώας καὶ τὴν φωνὴν ἀναλλοίωτον, ἐξέπνευσε περὶ τὴν 4 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν, εἰς τὰ ἐξημερώματα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἥτις, ὠρισμένη οὕσα διὰ τὸ μεγαλειότερον τοῦ στρατοῦ ἐπιχείρημα καὶ καθιερωμένη ἐν ταύτῳ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τοῦ ὁποίου ἔφερον ὁ Καραϊσκάκης τὸ ὄνομα, πρὸ μικροῦ ἔτι ἐφαίνετο μέλλουσα νὰ ἐρτασθῇ ὡς ἡμέρα χαρᾶς καὶ θριάμβου, ἤδη δὲ ἀνέτειλεν ἵνα ἀναγγείλῃ συμφορὰν, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος μετ' ὀλίγον κατὰ δυστυχίαν ἐμελλε νὰ καταμετρήσῃ ἡ Ἑλλάς.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Ὁ Καραϊσκάκης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ γνησιώτερον, οὕτως εἶπεν, προῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ τωόντι, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅποια τις ἀλλοίωσις συνέβη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν διήγε τὸν βίον τοῦ κλέπτου καὶ τοῦ μισθοφόρου μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων, καθ' ἣν κατετάσσετο ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῶν ἀπλῶν αὐτῆς χιλιάρχων, μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Ἰσκού, τοῦ Δημητρίου Μακρῆ, τοῦ Ἀλεξίου Βλαχοπούλου, τοῦ Γεωργίου Τζόγκα, τοῦ Κώστα Σαδῆμα καὶ δεκαεξὲς ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἡ ἠγωνίζετο οἴκοθεν ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ τὸν Γιαννάκην Ῥάγκον τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγρᾶφων καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς πάλιν καθ' ἣν ἀναγορευθεὶς Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς ὅλης Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπέβαλλε τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς πρὸ μικροῦ ἔτι ὁμοταγεῖς συναγωνιστάς, καὶ πίπτων ἐν Πειραιεὶ ἤκουε τὸ ἔθνος δολοκλήρον, ἐν Τροιζίνι συνηγμένον, ἀνακηρύττον αὐτὸν ἐλευθερωτὴν τῆς Ρούμελης καὶ ἐπικαλούμενον αὐτὴν αὐτοῦ τὴν σικιὰν ἵνα, ἐπιφοιτῶσα εἰς τὰ συμβούλια τῶν περιλιπομένων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ, συντελέσῃ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος· ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅποια τις μεταβολὴ ἐξέων, διαβέσεων, περιστάσεων συνέβη εἰς τὸν ἄνδρα ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔστρωνεν αὐτὸν εἰς τὸν φάλαγγα καὶ ἔδιδεν αὐτῷ εἰς τοὺς πόδας πληγὰς χιλίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἰς τὴν περὶ Κομπότιον μάχην ὁ Καραϊσκάκης, μὴ ἀρκούμενος ν' ἀνδραγαθῆσθαι περιφανῶς, ἔστρεψε,

προσθέτων τὴν αἰσχροτέραν ὕβριν εἰς τὴν τῶν πολεμίων τροπὴν, ἔστρεψε πρὸς αὐτοὺς γυμνά τὰ ὀπίσθια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν, μηδεμίαν ἔτι ἔχων ἰδέαν τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τῆς Κυβερνήσεως, περιεφρόνει καὶ ἐπολέμει αὐτὴν, μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς, ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ ἠθικὴ ἐκείνη δύναμις, καὶ τοὶ παντὸς ὕλικου στηρίγματος καὶ πόρου ἀπεστερημένη, ἦτον ἐν τούτοις ἡ μόνη ἱκανὴ εἰσέτι νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐπεζήτηε εὐπειθῶς τὴν προστασίαν αὐτῆς, καὶ ἠνείχετο πᾶς ἀδικίαν αὐτῆς, καὶ ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ ἠγωνίζετο νὰ οἰκονομήσῃ Ἑλληνας καὶ ξένους, καὶ ἐκήρυττε τὴν ἐνότητα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, καὶ ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἠσθάνετο τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρέπον, καὶ ἀπερχόμενος ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ναυαρχίδος ὡς ἡγεμῶν μυριῶν Ἑλλήνων ἔβλεπε τὴν φρουρὰν τοῦ πλοίου παρουσιάζουσαν αὐτῷ τὰ ὄπλα, καὶ ἀπὸ τοῦ ἴσου συνελάλει μετὰ τοῦ ἀγερώχου τῶν Ὀθωμανῶν στρατάρχου ὅταν, λέγομεν, ὡς ἐν κατόπτρῳ περισταλμένῳ, περιλάβῃ διὰ μιᾶς ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν τὰς τοσοῦτον ποικίλας καὶ ἀντιθέτους περιπετείας τοῦ βίου τοῦ ἀνδρὸς τούτου, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὴν ἐξαισίαν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸν ἀρειδῆ τρόπον δι' οὗ αὕτη ἀνταμείβει τοὺς πιστοὺς αὐτῆς λειτουργούς. Οὐδεὶς τῶν ἐξῆχων τῆς ἐπαναστάσεως ἀνδρῶν, ἀπὸ τοσοῦτον ταπεινοῦ ὀρμῆσας σημείου, εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκετο περιωπῆς. Δὲν θέλομεν ἀναφέρει ἐνταῦθα ὀνόματα, ἵνα μᾶλλον συγκεκριμένως καταδείξωμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην διότι εἰς ἡ δύο τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ζῶσιν ἔτι, ἐτέρων δὲ τὰ ὀνόματα τοσοῦτον ἔτι ζυγίζουσιν εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς παρούσης τῶν πραγμάτων καταστάσεως, ὥστε καὶ περὶ αὐτῶν, καὶ τοὶ θανόντων, ὀμιλοῦντες, ἤθελεν ἴσως καλίστη ὅτι εἰς προσωπικὰς καταβαίνομεν συζητήσεις. Ἀλλὰ πᾶς ὁ ἀπαθῶς καὶ ἀμερολήπτως μελετήσας τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, θέλει καὶ οἰκοθεν ὀμολογήσει τὴν ἀλήθειαν τοῦ συμπεράσματος, εἰς ὃ ἔφερον ἡμᾶς ἡ παρούσα μελέτη, ὅτι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἄνδρα τοῦ ἀγῶνος, ὁ Καραϊσκάκης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ γνησιώτερον τέκνον καὶ δημιουργημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Διὰ δὲ τοῦτο ἦτο καὶ τὸ ἀκριβέστερον αὐτῆς ἀπεικόνισμα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, αὐτοῦ θανόντος, ἡ Ἑλλὰς ἐνόμισεν ὅτι τὸ ὄλον αὐτῆς ἔργον ἀπώλετο, καὶ ἐδέησε νὰ ἐξαστράψωσι καὶ νὰ ἀντηχήσασιν τὰ πυροβόλα τῶν τριῶν δυνάμεων ἐν Πύλῳ, ἵνα δώσωσιν αὐτῇ νέαν ψυχὴν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Καραϊσκάκης εἶχε βεβαίως μεγάλα ἐλαττώματα, ἰδίως ὀλίγην περὶ τοὺς λόγους, καὶ ἐνίοτε περὶ τὰς πράξεις σεμνότητα, τὴν μέχρι τέλους τοῦ σταδίου αὐτοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παραμείνασαν, καὶ εἰλικρινῆ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ τακτικὸν στοιχεῖον. Ἀμφότερα ὑπῆρ-

ξαν ἀποτελέσματα τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ βίου· τὸ δὲ τελευταῖον, ἡ μικρὰ δηλαδὴ ὑπόληψις ἦν εἶχε πρὸς τὸν τακτικὸν στρατὸν, οὐ μόνον ἐξηγεῖται, ἀλλὰ καὶ δικαιολογεῖται. Ἐλάβομεν καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν πολλάκις, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει σύγκρισις μεταξὺ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀτάκτου, καὶ ἡ θέλομεν βεβαίως ἐλεηνολογήσει τὸ ἔθνος, ἐὰν σήμερον ἐνέμενεν εἰς τὴν γνώμην ὅτι δύναται ἔτι νὰ πράξῃ τι γενναῖον καὶ μέγα διὰ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τὸ τακτικὸν μας ὑπῆρξε τοσοῦτον εὐάριθμον καὶ ἀτελῶς ὀργανωμένον, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ ὡς πρόσκομμα μᾶλλον ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἢ ὡς ὄργανον πολεμικὸν ἐπιτήδειον ἢ σύμπραξις τῶν δύο στοιχείων συνεπήγετο ἄπειρα ἀτοπήματα, καὶ ἐπειδὴ ἔδει νὰ ἐνδῶσῃ τὸ ἕτερον, φυσικώτατον ἦτο νὰ προτιμηθῇ ἐκείνο, δι' οὗ ἐπὶ τέλους κατωρθώθησαν οἱ μεγαλύτεροι τοῦ ἀγῶνος ἄθλοι.

Κατὰ δυστυχίαν, ἐκ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ, τὸ μέγιστον, δὲν διδάσκεται, διότι οὐδέποτε ἐδιδάχθη. Τὸ προτέρημα τοῦτο ἦτον ἡ ἐξαιρέτος αὐτοῦ στρατηγικὴ εὐφυΐα. Ὅταν ὁ Καραϊσκάκης, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Κριεζώτου εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρούμελης ἵνα ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ Κιουταχῆ ὅταν, μαθὼν περὶ Δοβρέναν ὅτι ἐπέρχεται ἐξ Ἀταλάντης ὁ Μουσταφάμπεης, ἐγκατέλιπεν ἀμέσως τὸ χωρίον ἐκεῖνο καὶ καταλαβὼν τὸ Δίστομον, ὡς τὸ ἀληθὲς κρίσιμον σημεῖον τοῦ ὄλου προκειμένου ἀγῶνος, ἀπέκλεισεν ἔπειτα ὡς ἐν παγίδι τοὺς πολέμιους εἰς ῥάχονα ὅταν τελευταῖον μετὰ τὴν εἰς Ἀττικὴν ἐπάνοδόν του, ἐθεώρησεν ὅτι, τῶν Ἑλλήνων κυρίων ὄντων τῆς μεγάλης Ρούμελης καὶ τῆς θαλάσσης, μία ἔτι ὑπελείπετο ἡ ὁδὸς, δι' ἧς ὁ Κιουταχῆς ἐλάμβανεν ἐξ Εὐβοίας τροφάς καὶ πολεμολόγια, ἡ διὰ τοῦ Ὀρωποῦ καὶ τοῦ Μαραθῶνος ἄγουσα, καὶ ἐπέμενεν ὅτι μοῖρα τοῦ στρατοῦ ἀξιόλογος δέον νὰ καταλάβῃ τὰς παρόδους ταύτας ἵνα ἐντελῶς ἀποκλεισθῇ ὁ Κιουταχῆς, ὅπερ ὡς μὴ ὄφελεν, ἕνεκα πολλῶν προσκομμάτων, δὲν ἐγένετο, ὁ Καραϊσκάκης ἀπέδειξεν ὅτι εἶχεν ἐν αὐτῷ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πῦρ, ὅπερ ἡ φύσις μόνη ἐνθέτει εἰς τινὰς ἀνθρώπους καὶ ὅπερ ὀνομάζεται πνεῦμα στρατηγικόν.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ φύσις δὲν διδάσκεται, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Καραϊσκάκη πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἡ παρούσα γενεὰ δύναται οὐ μόνον νὰ θαυμάσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μιμηθῇ. Καὶ πρῶτον πάντων ἡ αὐταπάρνησις μεθ' ἧς ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὰ ἴδια πάθη ἵνα οἰκονομήσῃ συναγωνιστὰς δυσκόλους καὶ ἀνεπιτηδείους ἀρχηγούς. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεῖθη ἐπανειλημμένως πρὸς τοὺς Σουλιώτας μέχρις οὗ κατώρθωσε νὰ ὑπαγάγῃ αὐτοὺς ἐντελῶς ἢ ἀνοχῆ καὶ ἡ δεξιότης, μεθ' ἧς ἠγωνίσθη νὰ ἐλαττώσῃ τὰ ἀτοπήματα τῆς

ἐπεμβάσεως τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ νὰ ἀναχαί-
τιζῇ τὴν ὁρμὴν τοῦ στολάρχου· ταῦτα δὲ πάντα,
ἐνῶ δξύτατος μὲν ἦτο ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνδρὸς,
βαθεῖαν δὲ καὶ δεδικοιολογημένην εἶχε τὴν συ-
νειδήσιν τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ
ἀληθὴς φιλοπατρία καὶ φιλοδοξία δύναται νὰ ἐ-
πιβάλλῃ εἰς τὰ πάθη ἡμῶν χλιδὸν συντελεστι-
κώτατον πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερεστάτων
περιστάσεων.

Τί δὲ νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τοῦ αἰσθήματος
τῆς πειθαρχίας, τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη καὶ κατώρ-
θωσε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὰ πολυάριθμα ἐκείνα
στίφη, τὰ ὁποῖα οὐ μόνον μισθοδοσίαν κάμμιαν
δὲν εἶχον, ἀλλὰ πολλὰκις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιου-
σίου ἔστεροῦντο ἄρτου; Ἡ πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν
περιουσίαν εὐλάβεια τοῦ στρατοῦ, καὶ μάλιστα
στρατοῦ εἰς τοιαύτας εὐρισκομένου περιστάσεις,
εἶναι βεβαίως τὸ εὐγενέστατον μάθημα ὕπερ δύ-
ναται νὰ παράσχη ἡμῖν ἡ ἱστορία, διότι, κατὰ
δυστυχίαν, φύσει ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὁ ἔνοπλος βέπει
πρὸς τὴν ἀδικίαν, τὴν ἀρπαγὴν, τὴν καταπίε-
σιν. Πολλοὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ναπολεόντος,
τῶν ὀνομαστοτάτων ἀναδειχθέντων ἐν τοῖς πε-
δίοις τῆς μάχης, ἠμαύρωσαν τὴν δόξαν αὐτῶν
διὰ ληστείας, ἧτις ἔφερον εἰς ἀγανάκτησιν τὸν
μέγαν ἐκείνον ἄνθρωπον. Καὶ ἐν τούτοις οἱ στρα-
τηγοὶ αὐτοῦ ἐξεπαιδεύθησαν τακτικῶς, διηγῶν
ἐντὸς κοινωνίας εὐρύθμου καὶ ὑπηρετούν ἡγεμόνα
οὐ μόνον ἀφειδῶς ἐπαρκοῦντα εἰς ὅλας αὐτῶν
τάς χρείας, ἀλλὰ καὶ μυθώδεις παρέχοντα αὐ-
τοῖς ἀμοιβάς· ὥστε ἔτι μᾶλλον πρέπει νὰ θαυ-
μάσωμεν τὸν ἡμέτερον ὀπλαρχηγόν, ὅστις ἀνε-
τράφη ὅπως ἀνετράφη, καὶ ἤρχε στρατοῦ ἀτά-
κτου καὶ λιμώττοντος. Κατώρθωσε δὲ ὁ Καραϊ-
σκάκης νὰ εἰσαγάγῃ κατὰ τοῦτο τάξιν τινὰ ἐν-
τὸς τῶν ὁμίλων ἐκείνων τὸ μὲν διὰ πειθοῦς, τὸ
δὲ διὰ τῆς βίας, πρὸ πάντων ὅμως διὰ τοῦ ἰ-
δίου παραδείγματος.

Διότι θαυμαστὴ ἰδίως ἦτο ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀ-
φιλοκέρδεια. Ὅχι ὅτι δὲν ἠγάπα τὰ χρήματα.
Ἐρωτηθεὶς ποτε τί ἀπῆλαυσεν εἰς τὸν κόσμον
τοῦτον, ἀπήντησε διὰ τοῦ ἐξῆς τριστίχου :

*«Νέος ὑπάρθρευθήκα, ὠραῖαν γυναικα πῆρα.
Ζεύκια πολλὰ ἐτράβησα, δόξαν μεγάλην ἤρα,
Καὶ γρόσια ἐκαζάντησα, ὅσα μοῦ ἦτον χρεία.»*

Καὶ τῶντι, ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκστρατείας, εἶχεν
ἔτι περιουσίαν ἀξιόλογον· ἀλλὰ, λέγει ὁ Ἀγγλος
ἱστορικὸς Γόρδων, ὅστις ὑπηρετήσεν ὑπ' αὐτὸν
καὶ ἐγνώρισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, «ἀποθι-
νῶν δὲν κατέλιπεν εἰμὴ πολλὰ ὀλίγα χρήματα·
διότι καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν δὲν ἔπαυσεν ἀ-
φειδῶς παρέχων εἰς αὐτὴν ἐξ ἰδίων.»

Κ. ΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Θεοδόσιος ὁ Γ' (715 μ. Χ.) διέταξεν νὰ γραφῇ
ἐπὶ τοῦ μνήματος αὐτοῦ μία μόνη λέξις· ὕμνια,
ἵνα δηλώσῃ ὅτι ὁ θάνατος εἶνε παντὸς κακοῦ ἀ-
παλλαγῆ.

ΟΛΙΒΕΡ ΤΟΥΙΣΤ

Ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου Δίκενς.

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 737.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΔ'

Ἄ Ὀλιβερ ζῆ εὐδαιμων μετὰ τῶν ενεργετῶν
αὐτοῦ.

Ἄ Ὀλιβερ ὑπέφερε πολὺ ἐκτὸς τῶν πόνων
τῆς πληγῆς, ἐπῆλθεν αὐτῷ ἔνεκα τοῦ κρουλο-
γήματος ἐκ τῆς ὑγρασίας τοῦ λάκκου εἰς ὃν ἐρ-
ρίφθη, σφοδρὸς πυρετὸς, ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας
βασανίσας αὐτὸν καὶ ὑποσκάψας τὸ ἀδύνατον
σῶμά του. Τέλος ἐπῆλθε βραδεία ἡ ἀνάρρωσις,
καὶ ἠδύνατο νὰ ἐκφράξῃ μετὰ δακρῶν τὴν βα-
θεῖαν αὐτοῦ συγκίνησιν ἐπὶ τῇ ἀγαθότητι τῶν
δύο κυριῶν, καὶ τὸν διάπυρον αὐτοῦ πόθον νὰ
νακτῆσθαι ὑγίειαν καὶ δυνάμεις. Διότι ἤθελε νὰ
κατορθώσῃ, πρὸς δῆλωσιν τῆς πρὸς αὐτὰς εὐγνω-
μοσύνης νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα, δι' ὧν καίπερ μικρῶν
καὶ εὐτελῶν, νὰ καταφαινηται ὅμως πόσον ἐμ-
πλεως ἦν ἡ καρδιά του στοργῆς καὶ εὐχαριστίας·
ἔργα δι' ὧν νὰ ποδείξῃ ὅτι ἡ γενναϊδωρὸς αὐ-
τῶν ἀγαθότης δὲν ἀπέβη ἀλυσιτελής, ἀλλ' ὅτι
τὸ δυστυχὲς παιδίον, ὅπερ ἡ εὐσπλαγχνία των
ἔσωσεν ἀπὸ τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐ-
πόθει διακαῶς νὰ ὑπηρετῇ αὐτὰς ἐξ ὅλης ψυχῆς
καὶ ἐξ ὅλης καρδίας.

«Ταλαίπωρον παιδίον! ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ ἡ
Ῥόζα, καθ' ἣν ὁ Ὀλιβερ προσεπάθει νὰ διαρ-
θρώσῃ λόγους εὐγνωμοσύνης διαφεύγοντας τῶν
ὠχρῶν χειλέων του. Πολλὰι περιστάσεις θὰ σοὶ
παρουσιασθοῦν διὰ νὰ μᾶς φανῆς χρήσιμος, ἂν
θέλῃς· θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ ἡ θεία
μου ἔχει σκοπὸν νὰ σε συμπαραλάβῃ. Ἡ ἡσυ-
χία, ὁ καθαρὸς ἀῆρ, τὰ θέλητρα καὶ αἱ καλ-
λοναὶ τοῦ ἔαρος, θὰ σε ἀποκαταστήσωσιν ὑγιᾶ
ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ θὰ σοὶ παράσχωμεν
μυρίας ἀσχολίας, ὅταν θὰ ἦσαι πλέον εἰς κατὰ-
στασιν νὰ ὑφίστασαι κόπους.

— Κόπους! ἀνεφώνησεν ὁ Ὀλιβερ· ὦ, καλὴ
μου κυρία, νὰ ἠμποροῦσα μόνον νὰ ἐργασθῶ διὰ
σᾶς, ἂν ἠμποροῦσα μόνον νὰ σας εὐχαριστήσω,
ποτίζων τὰ ἄνθη σας, περιποιοῦμενος τὰ πτη-
νά σας, τί δὲν θὰ ἔδιδον δι' αὐτό!

— Δὲν θὰ δώσης τίποτε, ὑπέλαβε μειδιῶσα
ἡ Ῥόζα· διότι, σοὶ τὸ εἶπα, θὰ σου εὐρωμεν
πολλὰις δουλείαις διὰ νὰ κάμῃς· καὶ ἂν διὰ νὰ
μ' εὐχαριστήσης καταβάλλῃς τὸν ἡμισυ κόπον,
ἀφ' ὅσον λέγεις, θὰ με καταστήσης πολὺ εὐτυχῆ.

— Εὐτυχῆ, εἶπεν ὁ Ὀλιβερ· ὦ, πόσον εἰσθε
καλῆ, νὰ μοῦ λέγετε τοιοῦτος λόγους!

— Θὰ με καταστήσης εὐτυχεστέραν, παρ' ὅ-
σον δύναμαι νὰ εἶπω, ἀπεκρίνατο ἡ νεανίς. Νὰ
συλλογίζωμαι μόνον ὅτι ἡ ἀγαθὴ μου θεία ἐλύ-
τρωσεν ἕνα ἀπὸ τὴν φοβεράν δυστυχίαν, τὴν ὁ-
ποῖαν μᾶς περιέγραψας, εἶναι δι' ἐμὲ μεγάλη εὐ-
τυχία· ἀλλὰ νὰ εἰξέσω, ὅτι τὸ ὑποκείμενον τῆς
ἀγαθότητος καὶ τῆς συμπαιθείας αὐτῆς εἶναι εἰ-